

PAUza

Akademicka

Rok XVII

Tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności Nr 704 Kraków, 31 października 2024

pauza.krakow.pl

pau.krakow.pl

Odeszli...

od Święta Zmarłych 2023 roku

do Święta Zmarłych 2024 roku

zmarło 12 członków

Polskiej Akademii Umiejętności:

03.10.2023 zmarł Prof. Dominique Delande, członek zagraniczny Wydziału III PAU

07.10.2023 zmarł Prof. Jan Machnik, członek czynny Wydziału II PAU,
wiceprezes PAU 2000–2006

01.12.2023 zmarł Prof. Shlomo Avineri, członek zagraniczny Wydziału II PAU

06.12.2023 zmarł Prof. Ryszard Sosnowski, członek czynny Wydziału III PAU

18.12.2023 zmarł Prof. Jan Prokop, członek korespondent Wydziału I PAU

28.12.2023 zmarł Prof. Aleksander Guterch, członek korespondent Wydziału IV PAU

27.01.2024 zmarł Prof. Nullo Minissi, członek zagraniczny Wydziału I PAU

23.02.2024 zmarł Prof. Arne Schousboe, członek zagraniczny Wydziału V PAU

05.05.2024 zmarł Prof. Rudolf Welser, członek zagraniczny Wydziału II PAU

02.06.2024 zmarł Prof. Zbigniew Maciej Gliwicz, członek korespondent Wydziału IV PAU

06.07.2024 zmarł Prof. Ryszard Löw, członek zagraniczny Wydziału I PAU

08.08.2024 zmarł Prof. Stefan Witold Alexandrowicz, członek czynny Wydziału IV PAU,
delegat Walnego Zgromadzenia do Zarządu PAU 2006–2015

Roman Ciesielski prawdziwy mistrz i przewodnik

Wspomnienie w stulecie urodzin

JANUSZ KAWECKI

W dniu 4 listopada br. mija 100 lat od dnia urodzin Profesora Romana Ciesielskiego, a niedawno – bo 9 czerwca – wielu z nas wspominało ów dzień sprzed 20 lat, w którym dotarła do Krakowa niespodziewana wiadomość o nagłej śmierci Profesora. Był we Wrocławiu, w podróży służbowej, gdzie jako jeden z recenzentów uczestniczył w obronie pracy doktorskiej.

Wspomniane dwie okrągłe rocznice, przypadające w 2024 roku, stwarzają okazję do przypomnienia na łamach PAUzy sylwetki tego wybitnego naukowca, nauczyciela akademickiego, inżyniera, społecznika.

Z nekrologu opublikowanego przez Politechnikę Krakowską

W nekrologu opublikowanym przez ówczesne władze Politechniki Krakowskiej w związku ze śmiercią Profesora, tak w ujęciu hasłowym scharakteryzowano bogatą Jego działalność:

doktor honoris causa Politechniki Krakowskiej, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk i członek czynny Polskiej Akademii Umiejętności, rektor Politechniki Krakowskiej w latach 1981–1982 odwołany po wprowadzeniu stanu wojennego, wieloletni kierownik Zakładu, później Katedry Dynamiki Budowli i dyrektor Instytutu Mechaniki Budowli w Politechnice Krakowskiej, przewodniczący Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego (1982–1985), przewodniczący Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej Polskiej Akademii Nauk (1972–1990) i honorowy przewodniczący tego Komitetu, przewodniczący Komitetu Nauki Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa, działacz międzynarodowych organizacji naukowych: IASS, IABSE, CICIND, ISO, senator ziemi krakowskiej 1. kadencji Senatu III Rzeczypospolitej (1989–1991), członek honorowy Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa.

Był Profesor wspaniałym nauczycielem akademickim i wychowawcą wielu pokoleń inżynierów. Wypromował 14 doktorów nauk technicznych, był promotorem licznych prac magisterskich, z których wiele zostało wyróżnionych nagrodami ministra w dziedzinie budownictwa, świetnym dydaktykiem i wymagającym nauczycielem. Recenzował dziesiątki prac doktorskich, habilitacyjnych i wniosków nominacyjnych.

Był Profesor wybitnym inżynierem, ekspertem i badaczem. Zaprojektował wiele budowli inżynierskich. Był konsultantem i ekspertem licznych projektów w Polsce i w innych krajach. Specjalizował się w dziedzinie budowli wieżowych, w tym masztów i kominów. Był prekursorem badań w zakresie oddziaływań parasejsmicznych i diagnostyki dynamicznej. Opracował oryginalne skale wpływów dynamicznych na budowle i ludzi, wprowadzone do

polskich norm, znane i cytowane w literaturze polskiej i zagranicznej pod nazwą skal SWD. Był autorem ponad sześćset publikacji, w tym podręczników i monografii, norm, artykułów i referatów na konferencjach naukowych krajowych i zagranicznych. Opublikował liczne artykuły na łamach „Inżynierii i Budownictwa”.

Podczas uroczystości pogrzebowych na cmentarzu Rakowickim w dniu 21 czerwca 2004 roku zęgnął Profesor w imieniu Jego najbliższych współpracowników z Katedry Statyki i Dynamiki Budowli w Instytucie Mechaniki Budowli na Wydziale Inżynierii Lądowej. W końcowej części mego wystąpienia znalazły się takie zdania:

To Ty, drogi Profesorze, nasz Nauczycielu, Wychowawco, Kolego i Przyjacielu:

- *dzieliłeś się z nami nie tylko własną wiedzą naukową i zawodową, ale również bogactwem swego człowieczeństwa,*
- *swoim życiem dawałeś przykład cnót obywatelskich i patriotycznych,*
- *bez reszty byłeś oddany swojej uczelni, Politechnice Krakowskiej,*
- *byłeś dla nas prawdziwym Mistrzem i Przewodnikiem,*
- *zostaniesz w naszej pamięci jako Człowiek o wielkiej kulturze osobistej i wzór godny naśladowania,*

- • *pozostaniesz nadal układem odniesienia, do którego każdy z nas będzie nawiązywał wówczas, gdy trzeba będzie podjąć ważne decyzje.*

Od tamtego wydarzenia minęło już ponad 20 lat. Wielu z nas, współpracowników, uczniów, kolegów Profesora nadal zachowuje we wdzięcznej pamięci owe krócej albo dłużej trwające kontakty z Nim. Zachowujemy w pamięci Jego sposób dzielenia się z nami bogatą wiedzą naukową i doświadczeniem inżynierskim, a przede wszystkim bogactwem swego człowieczeństwa. Profesor pozostaje nadal dla wielu z nas swoistym „układem odniesienia”, często przywoływanym w naszej pamięci przed dokonywaniem istotnych wyborów.

Długotrwały ślad posługi myślenia

Teraz, po latach, spoglądając na Jego postępowanie tak w badaniach naukowych, decyzjach inżynierskich, działalności dydaktycznej, jak i w służbie społecznej, widzę wyraźnie, iż realizował posługę myślenia, o której mówił Jan Paweł II podczas spotkania z przedstawicielami polskich uczelni w kolegiacie św. Anny w Krakowie w dniu 8 czerwca 1997 roku. Papież powiedział wówczas, że posługa myślenia *to w swej istocie nic innego jak służba prawdzie w wymiarze społecznym*. A jak ją realizował Profesor? Pamiętam dobrze owe dyskusje dotyczące różnych problemów, w których dane mi było również często uczestniczyć. Znamienne, że Profesor wymagał, by w stawianiu pytań zawsze wykazywać się dociekliwością i wnikliwością, zaś w poszukiwaniu wiarygodnych odpowiedzi na te pytania – uczciwością. Taki był nasz Mistrz i tego wymagał od siebie najpierw, a potem – od współpracowników. Tego nas nauczył.

Podziękowania i miejsca pamięci

Nie starał się Profesor o zauważenie Jego zasług przez środowisko, w którym pracował. Jeśli jednak to środowisko w sposób sobie możliwy chciało wyrazić po-

dziękowanie w formie odznaczeń, nagród, tytułów honorowych itp., to z właściwą sobie pokorą je przyjmował. Były więc podziękowania za czas aktywności podczas okupacji, wyrażone przyznaniem Krzyża Walecznych i Krzyża Armii Krajowej. Były order Polonia Restituta: Krzyż Oficerski, Krzyż Komandorski z Gwiazdą i Krzyż Wielki. Ten ostatni, chociaż przyznany za życia, został przekazany Rodzinie już po śmierci Profesora. Była też nagroda Polskiej Akademii Nauk (Nagroda IV Wydziału PAN im. F. Jasińskiego). W 1989 roku otrzymał Nagrodę „100-lecia Wieży Eiffła” (jako jeden ze stu naukowców w świecie wyróżnionych za twórczy wkład w zakresie konstrukcji budowli wieżowych). Za sportową aktywność (bo taka również była) otrzymał w 1987 roku Medal Kalos Kagathos.

Podkreślenia wymagają wyróżnienia, którymi Profesor został uhonorowany już po śmierci. I tak 19 października 2004 roku wręczona została Małżonce Profesora przyznana Mu pośmiertnie Nagroda Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa za wyróżniającą działalność naukową. W tym samym roku, dnia 8 grudnia odsłonięto w Warszawie na stacji metra „Politechnika” tablicę pamiątkową ufundowaną przez Metro Warszawskie. Krajowy Zjazd Delegatów Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa ustanowił nagrodę w postaci Medalu im. Profesora Romana Ciesielskiego, który wręczany jest corocznie. Niedawno wręczono medal z numerem 19.

W 2007 roku Senat Politechniki Krakowskiej ustanowił Profesora patronem największej sali dydaktycznej na Wydziale Inżynierii Lądowej. Tam też umieszczono tablicę pamiątkową poświęconą Profesorowi.

Rada Miasta Krakowa postanowiła w sierpniu 2022 roku obrać Profesora Romana Ciesielskiego za patrona jednej z ulic Krakowa, niedaleko elektrociepłowni w Łęgu.

JANUSZ KAWECKI

Politechnika Krakowska

WYDAWNICTWO PAU POLECA

PLATFORMA WYMIANY NAUKOWEJ PAU

PAUza Akademicka – www.pauza.krakow.pl – tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności i środowiska naukowego.

Rada Redakcyjna: Magdalena Bajer, Andrzej Białas, Janusz Limon, Ewa Lipska, Piotr Sztompka, Marta Wyka, Jakub Zakrzewski.
Redakcja: Andrzej Białas – redaktor naczelny; Andrzej Borowski, Andrzej M. Kobos, Piotr Malecki, Marian Nowy – redaktorzy;
Adam Korpak, Krzysztof Skórczewski – grafika; Ryszard Otręba – „Galeria PAUzy”; Anna Michalewicz – dyrektor administracyjny;
Witold Brzozkowski, Monika Mentel – fotokład; Wydawnictwo PAU – konsultacje.

Adres do korespondencji: Polska Akademia Umiejętności, 31-016 Kraków, ul. Sławkowska 17; e-mail: pauza@pau.krakow.pl

Oczekujemy na artykuły do 6 000 znaków (ze spacjami) i ilustracje w formacie JPEG o rozdzielczości 300 dpi.

Zysk czy przychód?

W ostatnim numerze PAUzy (703) natknąłem się na osobliwy przykład „rachunku ekonomicznego”, którego celem zapewne było wsparcie – skądinąd słusznego – postulatu zwiększenia nakładów na badania naukowe. Cytuję: *W Instytucie Farmakologii PAN im. Jerzego Maja prowadzone są m.in. badania nad nowymi lekami przeciwdepresyjnymi. Depresja to ogromny problem w skali kraju i świata, chorują na nią setki milionów ludzi, ale brakuje skutecznych leków. Jeżeli taki nowo odkryty lek zażyje 100 mln ludzi w skali całego globu i jeżeli koszt miesięcznej kuracji wyniesie 1000 zł (nowe leki zawsze są droższe), a rocznej 12 000 zł, to roczny zysk wyniesie 1200 miliardów złotych. Pomnóżmy to przez czas trwania licencji (który w przypadku leku może wynosić 20 lat). Czy ktoś poza ministrem finansów rozumie, co znaczy dla kraju 1200 miliardów rocznie przez 20 lat?* (zob. „Reforma Polskiej Akademii Nauk, czy właściwe finansowanie tej Instytucji?”).

Nie jestem ministrem finansów, rozumiem jednak, że nie każdy musi rozumieć zawiłości rachunku efektywności inwestycji. Jednakże – z całym szacunkiem dla

P.T. Autora – oprócz specjalistycznej wiedzy ekonomicznej jest jeszcze tzw. zdrowy rozsądek. W przytoczonej argumentacji na rzecz opłacalności badań nad nowymi lekami zdumiewa nie tylko swoboda w przyjmowaniu założeń dotyczących rynku zbytu i skali sprzedaży (rocznie 1,2 mld „kuracji” przez 20 lat w skali globu) oraz ceny jednostkowej (1000 zł), lecz przede wszystkim całkowite pominięcie w rachunku kosztów produkcji i dystrybucji (zysk to nie jest to samo, co przychód ze sprzedaży). Wobec tej usterki można już pominąć takie drobiazgi, jak koszt zaangażowanego kapitału, czy – naturalne w badaniach naukowych – ryzyko, powodujące, że po wielu latach finansowania badań zostaniemy wyprzedzeni przez konkurencję lub w ogóle projekt nie przyniesie spodziewanych efektów.

W obliczu podniesionych zastrzeżeń należy wątpić, czy przytoczona kalkulacja zysków okaże się dostatecznie przekonująca. A skądinąd ciekawe, czy w odniesieniu do cytowanego przykładowego projektu badawczego w ogóle przeprowadzono profesjonalną ocenę jego przewidywanej efektywności ekonomicznej?

ROMAN E. NIESTRÓJ

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
emeritus

Znowu cytowania

Artykuł prof. Andrzeja Pilca w PAUzie 703 odkopuje pomysły, które jak miałem nadzieję, należą do już wystarczająco zdezawuowanych. Pod pretekstem dyskusji o reformie PAN, Autor sugeruje ewaluację jednostek naukowych w oparciu o tzw. listę Top 2% uczonych, przygotowaną na podstawie liczby cytowań, sugerując przyznawanie środków jedynie aktywnym z tej listy. To wg Niego miałyby nie generować kosztów i wyróżniać najlepszych. Autor zauważa, że około 20% naukowców na tej liście to osoby emerytowane czy zmarłe, ale to Go nie odstrasza. Nie widzi, że w ten sposób automatycznie odcinałby od finansowania obiecujące osoby młode (powiedzmy poniżej 40 roku życia), czyli te, które są w rzeczywistości przyszłością nauki. By podać przykłady – są dwie listy Top 2% – obejmujące całość cytowań i cytowania w ostatnim roku (obecnie bierze się pod uwagę rok 2023).

By podać przykłady: na Wydziale Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej UJ na tej pierwszej jest 20 pro-

fesorów (z czego około 15 aktywnych naukowo), zaś na tej drugiej 12 profesorów (prawie wszystkie nazwiska się powtarzają). Wszyscy mają ponad 45 lat. Proporcje są odwrócone na Wydziale Chemii UJ, gdzie na pierwszej z list jest 10, a na drugiej 21 uczonych (co świadczy o zwiększającej się aktywności tego wydziału). Wyjątkiem na tej drugiej jest młody laureat ERC Starting Grant, ale już brak laureata ważniejszego ERC Consolidator Grant. Należałoby mu obciążyć finanse?

Podsumowując, projekt prof. A. Pilca jest (i) powrotem do punktozy, (ii) dyskryminuje młodych badaczy i (iii) zapewne jest zupełnie nieadekwatny do swoistości humanistyki.

Dodam, że znacznie ciekawszy wydaje mi się pomysł grupy kierowanej przez prof. Jajszczyka i opisany w PAUzie 697. Oczywiście tylko pod warunkiem odpowiedniego finansowania NCN. Chętnie zobaczyłbym w PAUzie dyskusję na ten temat.

JAKUB ZAKRZEWSKI

UJ